

Хипона од стране Вандала, умро је 28. августа 430. г. у 76. години.

Блажени Августин је најутицајнији црквени отац Запада. То је можда инспирисало Клауса Розена да његовом животопису приђе са извесним *captatio benevolentiae* и скрушеношћу. Акрибични филолози су установили да је Августин написао преко 5 милиона речи, три пута више но његови узорци Платон и Аристотел заједно, које ниједан биограф неће стићи да

прочита. Августиново дело је било и остало монументално не само у области латинске патристике, већ и у политичком и духовном простору, као и у философским и теолошким расправама које се и данас воде над дијалектички оштро формулисаним исказима овог учитеља Цркве и прворазредног мислиоца. Своју генијалност је сматрао изразом милости Божије.

Зоран Андрић

Hans Küng, *Glücklich sterben? : Mit dem Gespräch mit Anne Will*

München : Piper 2015
160 S. ; 187 mm x 120 mm
ISBN 978-3-492-30825-0

Heinrich Bedford-Strohm, *Leben dürfen – Leben müssen : Argumente gegen die Sterbehilfe*

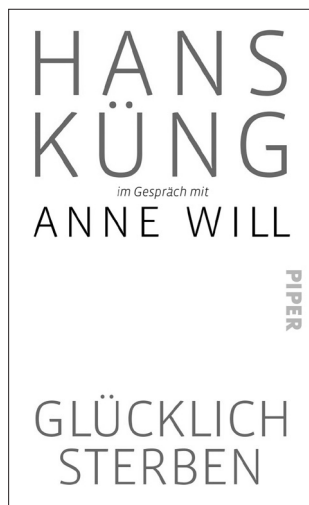
München : Kösel 2015
174 S. ; 22 cm
ISBN 978-3-466-37114-3

***Pro et contra* : Еутаназија и аподиктичка етика – Асистенција у суициду и Цркве у Немачкој –**

Разантни развој сазнања у области медицине и нових медицинских могућности да се продужи људски живот фундаментално су изменили однос људи према смрти.

У модерном друштву измењених епистемолошких парадигми које се у Немачкој зове *Wissengesellschaft* („друштво знања“, по аналогији са појмом „knowledgeable societies“, насталом у

англосаксонској социологији), уочавају се све бројнији примери

стремљења људи ка „самоодређењу часа сопствене смрти“. Овај феномен је, можда више но у другим земљама Европе, водио ка сучељењу политичких дискурса. У мешовитом

или коректуру мишљења чланова немачког парламента (Бундестаг). То је кардинал из Келна, Велки (Woelki), у једној својој омилији пред Немачком бискупском конференцијом назвао „лобијем за живот“. У овом јавном дискурсу учествују и друге друштвене организације као што су Са-

хору опонената, посебно место имају велике Цркве у Немачкој које се интензивно и гласно укључују у јавне контроверзне дебате. Њихове биополитичке примедбе и интервенције су легитимисане еклисиолошким начелима у форми ауторитативног гласа о „друштвеном“, односно „моралном надзору“ Цркве.

Овакав етички мандат Цркава почива на темељима хришћанске антропологије, односно хришћанске слике о човеку. О томе да ли је преимплантативна дијагностика етички одговоран чин или не, или о питањима еутаназије, односно асистенције при самоубиству (суициду), расправљало се у стотинама интервјуа и проповеди како евангелистичких бискупа и пастора, тако и њихових римокатоличких колега, са циљем да се утиче на формирање

везна комора лекара у Немачкој, Немачки етички савет, Удружење за палијативну медицину, представници Удружења за помоћ на самрти „Дигнитас Немачка“, као и Каритас, Колпингверк, Дијаконија, те и друге личности политичког и јавног живота Немачке. У овој поворци учесника дебате учествују и различити протагонисти философских, теолошких и медицинских факултета, као и оних који се баве биоетицом и медицинском етиком.

Клирикалне позиције и аргументи

Позиције водећих представника Цркава су теже/сложеније од позиција других учесника у овој комплексној дискусији и широком спектру сукобљених мишљења. Они морају да своје аргумен-

те заснују и развију на гениним хришћанским погледима и да их теолошки легитимизују. Но у Старом и Новом Завету нема одвећ спојних тачака за модерне биоетичке конфликте о почетку и концу живота. Аргументативни мост је најчешће постулат из преамбуле Устава Немачке о „неповредивости људског достојанства“. За теологе је овај постулат само правна конкретизација јудеохришћанског учења о човеку као икони Божијој (*Imago Dei*).

Иако има разлога за скепсу када је реч о анкетама и статистикама о јавном мњењу, ипак је алармантна чињеница да, сходно анкети Института за испитивање јавног мњења (Emnid), три четвртине грађана Немачке жели аутономно одређење часа смрти. У Швајцарској је тај квотијент можда још виши, будући да су Швајцарци у више референдума позитивно гласали за асистенцију при самоубиству, те је она конформна са законима, односно легитимна.

Теолошка борба за доминацију у тумачењу

Једно време се веровало да је над питањима живота и смрти међу Црквама на снази екуменски консензус, али се то уверење убрзо показало као илузија. Пету заповест Декалога – не убиј – веле критичари из крила секуларних циника – Црква је неброје-

но пута прекршила апологијама „праведног рата“ (*bellum iustum*). Међу протестантима има бројних заступника „новог протестантизма“ и њеног „апостола“ Ернста Трелча (Ernst Troeltsch), који је у учењу о *Imago Dei* видео индивидуално право човека да одреди своју смрт. Овоме је у директној и апсолутној супротности римокатоличко учење о самоубиству као тешком греху, будући да је живот *per definitionem* Божиј дар. Нека буде препуштено историчарима идеја да се споре око тога у којој је мери из античке стое пренесени, а потом и од стране ренесансног мислиоца Пика дела Мирандоле (Pico della Mirandola) преформулисани појам „људског достојанства“ утицао на теолошке нијансе *Imago Dei* доктрине. Међу критичарима има и оних који веле да је код човека, за разлику од животиња, на делу расудна моћ интелекта (рефлексивна моћ ума), чиме је човек предодређен за слободу. Дакле, веле они, човек није само примио „дар живота“, већ и рефлексивну снагу саморазликовања своје пререклексивне природне датости. Из тога би консеквентно следило да се „живот сме вратити у Божије руке“. У томе је, позивају се они на Хегела, хришћанство „религија слободе“. Узети себи живот и вратити га у Божије наручје је за ове опречне аргументативне позиције „акт највишег поверења у Бога“.

Опречне позиције: Ханс Кинг и Хајнрих Бедфорд-Штром

У савременој дискусији су можда – *pars pro toto* – репрезентативна мишљења двојице угледних теолога, проминентног римокатоличког теолога Ханс Кинга, професора емеритуса из Тибингена, и савременог и утицајног Хајнриха Бедфорда-Штрома, евангелистичког бискупа Баварске и председавајућег Евангелистичке цркве Немачке (ЕКД).

Питањем „*ars moriendi*“, „умећа умирања“, бави се Ханс Кинг још од педесетих година прошлог века. Тада је његов старији брат Георг дуго боловао од тумора на мозгу, свршивши самоугушењем у агонији. Недавно је Кинг доживео и тешку смрт свог колеге, професора реторике у Тибингену, Валтера Јенса који је вегетирајући под дугом и тешком деменцијом (Алцхајмерова болест) умро. Кинг, који и сам болује од Паркинсонове болести, одлучио је да не жели да му се живот на овај или онај начин продужи, већ ће се, будући швајцарског порекла, подвргнути услузи једне швајцарске организације за асистенцију на самрти. О томе је Ханс Кинг прошле године објавио књигу, зацело дијалог са популарном немачком водитељком Ане Вил, насловљену: *Срећно умреши* – Hans Küng, *Glücklich sterben*, Mitautorin: Anne Will,

Piper, 2014. Шта значи за Кинга „срећно умрети“? Лапидарно речено, без горчине и опроштајних болова, већ са унутрашњим миром, као и „при потпуној (само) свести да сам човек“, а не у дементној помрчини, сведен на вегетативну егзистенцију. Кингов есенцијални аргумент гласи: „Из поверења у Бога самовољна смрт је могућа.“

Евангелистички бискуп Бедфорд-Штром, иначе професор систематског богословља на Универзитету у Бамбергу, у својој најновијој књизи Heinrich Bedford-Strohm, *Leben dürfen – Leben müssen. Argumente gegen die Sterbehilfe*, Kösel Verlag, противи се прокламовању активне помоћи на самрти, односно асистенције на самрти, већ пледира за консеквентну и достојанствену негу до свршетка живота, дакле за палијативну асистенцију, не суицидалну, чије границе и могућности још нису исцрпљене.

Созерцавање или правно-јуридички и морално-етички аспекти

Старогрчки неологизам *εὐθανασία*, „лепа смрт“, сусреће се први пут у хеленистичкој литератури у смислу „*felice vel honesta morte mori*“ (= умрети срећном и достојанственом смрћу). Овај појам ће добити медицинску семантику, односно постати технички термин тек у 19. веку, у

смислу смрти олакшане посредством лекара. У Трећем рајху је тај појам постао синоним масовног уништења ментално обелеле деце и одраслих.

Лекар је *per definitionem* неко ко влада умећем побољшања квалитета људског живота, односно вештином продужења живота. Отуда је идеја асистенције/припомоћи на самрти, читај: суициду, зацело сушта супротност природном циљу тог позива, оличеног у Хипократовој заклетви, односно његова директна логичка и морална контрадикција. Самоубиство (суицид) у нашем правном систему није легитиман чин, односно није дозвољен. Но онај ко се одлучио на суицид тај се самим тим разлучује одговорности, односно држава нема ту шта да одобри или забрани. Уколико самоубица пак тим чином нанесе трошкове, онда је у обавези да их поравна. Самоубиство је у најужем јуридичком смислу приватна ствар. Што се моралног аспекта тиче, тај чин се морално најоштрије осуђује. Морална осуда самоубиства се може код Сократа и Платона, као и у хришћанском учењу сустрести. Такође га осуђују и Кант и Витгенштајн. Овај пише: „ако је суицид допуштен, онда је све допуштено“. Лекарски етос је развио кроз праксу својеврсну казуистику, често без рефлектујућег философског фундамента. Данас се двоји између активне и пасивне асистенције у суициду. Актив-

ну асистенцију можемо мирне душе назвати убиством, а пасивну допуштењем да неко умре или се убије. Немачки философ Ернст Тугендхат вели да је свако неиспуњење помоћи да се продужи живот зацело убиство. Суицидом се човек искључује из правне сфере. Но то не важи за онога ко помаже, асистира у суициду друге личности. То је чин у коме су две личности на асиметричан начин инволвиране. Помоћник припада правној сфери, односно правној одговорности. Он дакле не може да каже: „Тебе не мора да буде“. Ко тако каже и дела, тај негира и изопштава самога себе из универзалне заједнице људи. Самоубиство није чин ослобођења. Самоубиство не може бити слобода, када је субјект могуће слободе уништен, као што погрешно учи ЖанПол Сартр. Нама се чини да сва настојања заговорника принципа еутаназије у јавном дискурсу Европе воде фаталној легализацији и тиме полагању фундамената танатологије или цивилизације смрти.

Потписник је уверења да је Кингов пледоаје из тмине морибундних фантазија пре пригужени крик за животом, но аподиктички диктум за самовољном смрћу. Отуда налазимо да је професору Кингу, као суицидално угроженој особи, преко потребна помоћ.

Зоран Андрић